

شناسه	مقررات - دستور جلسه شماره (۲)	تاریخ	۱۴۰۲/۰۳/۲۲
عنوان	بررسی مشکل رفع تعهد ارزی در صادرات فرش دستباف		
مرجع طرح	اتاق تعاون ایران		
شرح دستور	<p>فرش دستباف ایران عمری به درازای تاریخ هنر و فرهنگ ایرانی دارد شناخت جهانیان از قالی ایران و ستودن آن ناشی از تلاش و شوریدگی مردمانی است که ذوق هنری را با جاذبه های پر رمز و راز فرهنگ و هنر ملی درآمیخته اند. فرش بعنوان یکی از ارزشمندترین دستاوردهای ایران است. فرش دستباف از جایگاه های ویژه ای در کشورمان برخوردار است چرا که نقش خاصی را در زمینه های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی ایفا می کند؛ لیکن با معضلات بسیاری دست و پنجه نرم می کند که یکی از آن مشکلات رفع تعهدات ارزی صادرکنندگان این حوزه می باشد.</p> <p>پس از نوسانات ارزی در سال ۹۷، صادرکنندگان کالا و خدمات جهت برخورداری از معافیت های مالیاتی ملزم به رفع تعهدات ارزی خود شده اند و باید ارز حاصل از صادرات را به چرخه اقتصادی کشور برگردانند که صادرکنندگان فرش دستباف نیز ملزم هستند تا ارز حاصل از صادرات خود را به چرخه اقتصادی برگردانند؛ لیکن فرش دستباف کالای صنعتی نیست که امکان فروش آن با ارائه نمونه میسر باشد؛ بلکه هر قطعه فرش دستباف شخصیت و ویژگی های خاص خود را دارد، فرایند فروش آن از زمان رسیدن به انبار خارج از کشور آغاز می شود. یعنی خروج فرش از ایران به معنای فرایند بازاریابی می باشد. اما به محض طی تشریفات گمرکی، صادرکننده متعهد به بازگشت ارز فرشی می شود که هنوز آن را به فروش نرسانده است.</p> <p>لازم به ذکر است یکی از راه های مرسوم صادرات فرش ایران، فروش امانی است بدین شکل که صادرکننده فرش را برای مشتری خود در خارج از کشور ارسال می کند و رفته رفته و پس از فروش هر قطعه، وجه مربوط به آن از طرق مقتضی تسویه می گردد ولی با برقراری مقررات مربوط به رفع تعهد ارزی عملاً صادرات با این روش فاقد توجیه می باشد.</p> <p>براین اساس با وجود اینکه وفق مفاد صورتجلسه بیست و یکمین نشست کمیته اقدام ارزی مستقر در سازمان توسعه تجارت ایران</p>		

^۱ جایگاه فرهنگی فرش دستباف: فرش بعنوان یکی از دستاوردهای مردم خود یک فرهنگ می باشد که با هنرهای دیگر ترکیب شده و باعث تکامل و توسعه این هنر اصیل گردیده است. این هنر خود سنت آفرین است و بیان کننده حالات، باورها، اعتقادات و آداب و رسوم مردم در این سرزمین می باشد. به لحاظ فرهنگی می توان گفت: فرش تنها کالایی است که ذکر نام آن با نام ایران عجین می باشد. بخش عمده ای از هنر و تمدن ایران مدیون فرش است و یکی از بهترین راه ها و ابزار انتقال فرهنگ اصیل ایران به دیگر جوامع می باشد. سابقه تولید آن قریب به سه هزار سال بوده و این هنر صنعتی دارای تکنولوژی بومی و پشتوانه عظیم طرح و نقشه همراه با تنوع منطقه ای است.

جایگاه اجتماعی فرش دستباف: فرش از نظر اجتماعی و شاخص های مربوط به آن نیز دارای اهمیت فراوانی است و شامل اشتغال در جمعیت شهری و روستایی و عشایر به شکل تمام وقت و پاره وقت همچنین شاغلین فعالیت های قبل از بافت مثل طراحان، نقاشان، استادکاران و ... و شاغلین فعالیت های بعد از بافت مثل صادرکنندگان، بازاریابان و غیره است و همچنین سبب کمک به تثبیت بخشی از جمعیت روستایی و عشایری کشور و جلوگیری از مهاجرت آنان و ایفای نقش مکمل شغلی در کنار شغل های زراعت دامداری و باغبانی، بالا رفتن درآمد روستاییان و پر کردن اوقات فراغت آنان می شود. این صنعت شغل های جانبی مانند رنگرزی، چله کشی، نقشه کشی و ... دارد.

جایگاه اقتصادی فرش دستباف: فرش ایران علاوه بر اینکه با اقتصاد خانواده ها گره خورده است در اقتصاد کشور نیز نقش مهمی دارد و بیشتر تولید صادر می شود، این صنعت علاوه بر کسب اعتبار و شهرت برای میهنمانان و شناساندن خلاقیت و هنر ایرانی به جهانیان، در ارز آوری و اشتغال زایی و کسب درآمد نقشی حائز اهمیت دارد و فرآورده های این صنعت قبل از ایجاد مشکلات، بزرگترین رقم صادرات غیر نفتی را تشکیل می داد. همه ساله به کمک این کالا بخشی از کسری موازنه پرداخت های بازرگانی جبران می گردد. و از این راه مقدار قابل توجهی ارز عاید کشور می گردید که هیچ کالایی غیر از نفت این چنین ارز آور نیست.

<p>ابلاغی طی نامه شماره ۹۹/۱۰۰/۳۹۲۳۷ مورخ ۱۳۹۹/۱۱/۱۵ مهلت ایفای تعهدات ارزی صادرکنندگان فرش دستباف به یک سال از زمان صدور و صادرکنندگان صنایع دستی به شش ماه از زمان صدور افزایش یافت، لیکن این مهلت رافع مشکلات صادرکنندگان فرش نیست و از نگاه فعالان بخش خصوصی راهکار حل مشکل با توجه به اهمیت زنجیره اشتغال فرش دستباف و از آنجایی که صادرکنندگان دارای اهلیت و شناسنامه دار قطعاً ارز خود را به چرخه اقتصادی برمی گردانند (زیرا تداوم فعالیت اقتصادی یعنی تولید یا تامین کالا به منظور صادرات بعدی به این امر بستگی دارد) و همچنین پیشرانی صادرات فرش برای حفظ اشتغال، معافیت فرش دستباف از شمول مقررات رفع تعهد ارزی است تا در گام نخست روند کاهش صادرات متوقف شود و در مرحله بعدی افزایش یابد.</p>	
<p>۱. فرش دستباف در سه مقطع پس از انقلاب اسلامی و در دوران ریاست جمهوری رونالد ریگان، باراک اوباما و دونالد ترامپ و در مجموع بیش از ۲۳ سال تحت تحریم مستقیم آمریکا بوده است. به همین علت صادرکنندگان فرش به ناچار شبکه گسترده‌ای را برای نقل و انتقال وجوه حاصل از صادرات فرش و با روش‌های منحصر به هر بازار ایجاد کرده و از آن بهره می‌بردند که وضع مقررات رفع تعهد ارزی برای این حوزه و محدودسازی روش بازگرداندن ارز به چرخه اقتصاد کشور از چهار روش عمدتاً غیرعملی سبب شده است که صادرکنندگان فرش از چرخه خارج شوند.</p> <p>۲. صادرکننده فرش را به صورت امانی در اختیار فروشنده خارجی قرار می‌دهد و طبیعی است که ارز دریافت نکرده تا بتواند در زمانبندی تعیین شده، رفع تعهد ارزی کند. این صادرکننده باید صبر کند فروشنده خارجی فرش را بفروشد تا بتواند با او تسویه کند.</p> <p>۳. بخشی از صادرکنندگان فرش دستباف به دلیل تبعات مقررات رفع تعهدات ارزی از چرخه صادرات خارج شدند و این موضوع سبب شده است که صادرات فرش دستباف از ۴۲۶ میلیون دلار در سال ۹۷ به ۶۴ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰ کاهش یابد و طبق گزارش تجارت نیوز و براساس آمارهای گمرک ایران ارزش وزنی صادرات فرش دستباف ایران در ۱۱ ماهه سال ۱۴۰۱ به ۲/۹ هزار تن رسید که نسبت به صادرات ۳/۸ هزار تنی ۱۱ ماهه سال ۱۴۰۰ کاهش ۲۴ درصدی را نشان می‌دهد که تداوم برقراری این مقررات زائد سبب کاهش بیشتر آن خواهد شد.</p>	<p>ایرادات و مشکلات مطروحه</p>
<p>موضوع در جلسه کارگروه تخصصی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۰۳ و با حضور نمایندگانی از اتاق بازرگانی ایران، اتاق تعاون ایران، اتاق اصناف ایران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت میراث فرهنگی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه، سازمان تامین اجتماعی، مرکز ملی فرش، شوراهای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی آذربایجان شرقی، اصفهان و مازندران مطرح گردید و مقرر شد معافیت به عنوان پیشنهاد اول و موضوع تمدید زمان بازگشت ارز صادراتی این محصول به ۳۶ تا ۶۰ ماه و یا تغییر ضرایب در میزان ارزی که باید برگردد، در صحن شورای گفت‌وگو مطرح گردد. اهم نظرات مدعوین در جلسه به شرح ذیل است:</p> <p>گوهری، نماینده اتاق تعاون: صادرات حوزه فرش در سطح منطقه اتفاق می‌افتد و قالب آن هم به صورت ریالی بوده و از همان ابتدا به شکل ارزی نبوده است ولی تعهد ارزی برای این صنف ایجاد شد که ضرر و زیان سنگینی داشت. در مورد مرزنشینان از سال ۹۷ به سال به سال تمدید گرفته شد. تا مشکل حل شود. اعتقاد من این است که در مورد فرش باید معافیت وجود داشته باشد. چون در مورد مرزنشینان کالاها را مجوز می‌دادند و تهاتر انجام می‌شد مثلاً با کالایی مثل موز ولی در حوزه فرش کالایی نیست که جایگزین شود و تهاتر صورت گیرد. دولت معتقد است این عدد صادرات وجود داشته و باید رفع تعهد ارزی صورت گیرد. همچنین از اول هم صادرات ریالی بوده است. لازم به ذکر است فرش کالای استراتژیک است و شغل‌های خانگی و مشاغل خرد با آن در ارتباط هستند و با جامعه</p>	<p>جمع‌بندی جلسه کارشناسی</p>

زیادی مواجهه می‌باشد؛ لذا مدل برخورد با این صنعت می‌بایستی با بقیه صنایع متفاوت باشد. تعاونی و اتحادیه‌ها مسئولیت را پذیرفته است و تولیدات خرد را جمع‌آوری کرده ولی باید حجم زیادی تعهد برایشان ایجاد شده است و این تعهدات نیز برای ۴ سال قبل است.

سعید عصاچی، نماینده شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی اصفهان: اگر از منظر اشتغال زایی نگاه کنیم بیش از ۲ میلیون نفر مستقیم در حال تولید و بافندگی فرش هستند و شغل‌هایی نیز غیر مستقیم درگیر هستند. ما فرض کنیم که اصلاً ارزی که از صادرات حاصل می‌شود به چرخه اقتصادی برنگردد ولی اشتغال زایی مهم‌تر از برگشت ارز است. هر چند کسی که فرش را می‌برد مجبور است که ارز را برگشت دهد تا بتواند فرش‌های بعدی را خریداری کند. همین تعهد ارزی سبب شده است تا صادرات سال به سال کمتر گردد. ترکیه سال گذشته ۶۸ میلیون دلار به عربستان فرش صادر کرده است، در صورتی که این بازاری بود که ایران می‌توانست داشته باشد. لازم به ذکر است فرش متفاوت از کالاهای دیگر است زیرا اکثر فرش‌ها به صورت امانی هستند و تجار فرش‌ها را به دیگر کشورها می‌برند تا بفروشند، اگر فروختند پول پرداخت می‌شود و اگر نتوانستند بفروشند، فرش را برگشت می‌دهند و این موضوع باعث شده است تا رقبای فرش ایرانی بتوانند از بازارها را به دست بگیرند.

مرتضی آقا میری، نماینده کنفدراسیون صادرات ایران: عدد و آمار نشان دهنده موضوع به خوبی می‌باشد. یعنی ایران ۱۰ سال قبل و قبل از تحریم‌ها ۴۲۶ میلیون دلار صادرات داشته است که ظرف ۳ سال به ۶۴ میلیون دلار تنزل پیدا کرده است. فرش دستباف به چند طریق صادر می‌شود که یکی از روش‌ها صادرات به شکل امانی است. فرش از ایران به انبار خارج از کشور منتقل می‌شود یا فروخته می‌شود و یا فروخته نمی‌شود و برمی‌گردد. فرش یک اثر هنری است و فروش از زمانی آغاز می‌گردد که به بازار هدف منتقل می‌شود، در حالیکه از نظر قانونی با اظهارنامه گمرکی صادرکننده متعهد می‌شود که ارزی را برگرداند که اساساً دریافت نکرده است. مهلت بازگشت ارز حاصل از صادرات فرش ۷ ماه بود و بعد به یکسال افزایش یافت که فرصت بیشتری فراهم شود تا فرش در این مدت به فروش برسد ولی فرش اثر هنری که مشتری باید تک به تک با آن ارتباط برقرار کند؛ در نتیجه افزایش زمان هم خیلی کمک به بخش خصوصی در رفع تعهد ارزی نمی‌کند. ضمن اینکه برگرداندن ارز در برابر زنجیره اشتغال ۲ میلیون نفری که فرش دستباف دارد چقدر اهمیت دارد و به دولت کمک می‌کند؟ با تاکید بر این نکته که حتماً همه صادرکنندگان ارز خود را برمی‌گردانند زیرا اگر برگردانند نمی‌توانند ادامه کار دهند. این عارضه جدی را ایجاد کرده است. صادرات به سطح زیر ۱۰۰ میلیون دلار که صادرات بنگاهی است رسیده است و این یعنی اینکه اشتغال راهبردی که فرش دستباف دارد را از دست می‌دهیم و افراد از مناطق روستایی به شهرها به دلیل عدم اشتغال نقل مکان می‌کنند و مشکلات امنیتی، اجتماعی و فرهنگی ایجاد می‌شود.

احمدزاده، نماینده وزارت کار: وقتی در مورد فرش صحبت می‌شود که کالاهای صرفاً هنری و صرفاً صنعتی نمی‌باشد و همه جای دنیا هنر صنعت فرش گفته می‌شود و همین امر سبب می‌شود تا یکسری از معادلات به هم بریزد و برای صادرات مشکلاتی را به وجود آورد. در کشور بیش از ۱۹۸۲ تعاونی وجود دارد که بیش از ۱۰۰ هزار نفر در حوزه فرش فعالیت دارند. این تعاونی‌ها نباید با تاجرین فرش اشتباه گرفته شوند. این تعاونی‌ها از بنیه مالی و داشته‌های محدود غیر تخصصی برخوردار هستند که باعث می‌شود به مشکل برخورد کنند. صادرات فرش از رتبه یک در دنیا به رتبه ۵ نزول پیدا کرده است و رفع تعهد ارزی سبب می‌شود تا اشتغال در این حوزه تحت تاثیر قرار گیرد. در تیرماه امسال مکاتبه‌ای با بانک مرکزی داشتیم و اعلام کردیم پیشنهاد در نظر گرفتن مهلت ۳ ساله برای بازگشت ارز نیز مشکل این بخش را حل نمی‌کند و مشکل باید طوری دیگری حل شود زیرا فروش‌ها به صورت امانی در این بخش

صورت می‌گیرد در صورتی که اظهارنامه گمرکی صادر شده است. اگر شرایط این بخش مورد توجه قرار نگیرد کاهش بافنده ها را داریم که به کشورهایی نظیر ترکیه می‌روند. لازم به ذکر است که آیین نامه تبصره ۶ بند ح ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در دستور کار قرار دارد که فرصت مناسبی است.

جمشیدی، نماینده بانک مرکزی: تنها مجری در رفع تعهدات ارزی بانک مرکزی نمی باشد. در مورد فرش مهلت بازگشت ارز به یکسال افزایش یافته است. در آیین نامه ذکر شده است که صادرکننده مکلف است حداکثر ظرف مهلت ۴ ماه ارز خود را برگرداند که افزایش یا کاهش مهلت مذکور متناسب با نوع کالا، مقصد کالا، رتبه و اعتبار صادرکننده و همچنین زمان دریافت ارز براساس الگو فروش صادرکننده به خریدار براساس جدولی است که توسط وزارت صمت و تایید کارگروه برگشت ارز امکان پذیر می باشد. در این خصوص با وزارت صمت مکاتبه صورت گرفت تا براساس کالاهای مختلف این تکلیف انجام شود که تاکنون لیستی ارائه نشده است. در مورد معافیت صراحت قانونی وجود دارد که هیچ کالایی از برگشت ارز معاف نمی باشد. در مورد صادرات ریالی نیز باید گفت که سیاست ارزی باید به نحوی باشد که ارزش پول ملی کاهش نیابد و تا زمانی که حکمرانی ریالی ایران در منطقه وجود ندارد نمی‌توان از صادرات ریالی حمایت نمود. زیرا در پشت این صادرات ریالی ارز خارج از چرخه رسمی وجود دارد که ممکن است امکان پول شویی، خروج سرمایه و قاچاق را به همراه داشته باشد. لازم به ذکر است این صادرات برای سال های قبل بوده است و در جلسات مختلف این موضوع مطرح شد که اگر صادرکننده ای که تعهدی داشته و واقعاً ارزی دریافت نکرده است، براساس تصمیمی که در کمیته ماده ۲ اتخاذ گردید، بحث مطالبه ریالی مطرح گردید که برای صادرکنندگان تولیدی مبلغ ۵۵۰ تومان به ازای هر دلار و برای صادرکنندگان غیرتولیدی ۷۵۰ تومان به ازای هر دلار باشد که سازوکار آن در بانک مرکزی در حال پیاده شدن است که تعهدات سال ۹۷ به پایان برسد. کارهای افتتاح حساب توسط خزانه داری انجام شده است و اکنون محدودیت‌های مربوط به مقررات بانکی است که در حال مرتفع شدن می باشد.

^۱ آیین نامه اجرایی رفع تعهدات ارزی موضوع تبصره ۶ بند (ح) ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۱۵ ابلاغ گردید. تبصره ۶ بند (ح) ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز: کلیه صادرکنندگان کالا به خارج از کشور موظفند ارز مندرج در پروانه گمرکی یا معادل ارزی آن به سایر ارزها را به بانک مرکزی بفروشند و یا با تأیید بانک مرکزی نسبت به فروش آن به سایر اشخاص اقدام یا جهت تأمین ارز واردات کالای خود یا بازپرداخت بدهی تسهیلات ارزی استفاده نمایند. متخلف علاوه بر الزام به ایفای تعهد موضوع تخلف، به جریمه نقدی معادل یک‌پنجم موضوع تخلف و دو یا چند مورد از محرومیت‌های موضوع ماده (۶۹) این قانون محکوم می‌شود. در صورت عدم ایفای تعهد ظرف سه ماه از زمان ابلاغ حکم قطعی، معادل ارزش تعهد بر اساس بالاترین نرخ اعلامی بانک مرکزی در زمان صدور حکم، به جریمه نقدی مرتکب افزوده می‌شود. تخلف موضوع این تبصره صرفاً در مواردی که ارزش موضوع تخلف بیشتر از سه میلیون (۳,۰۰۰,۰۰۰) یورو یا معادل آن به سایر ارزها باشد، می‌تواند با تحقق شرایط مربوط، مشمول عناوین سازمان‌یافته و حرفه‌ای موضوع این قانون قرار گیرد. در صورتی که عدم رفع تعهد موضوع این تبصره و تبصره‌های (۵) و (۷) با تشخیص مرجع رسیدگی به علت قوه قاهره (حادثه خارجی غیرقابل پیش‌بینی و غیر قابل دفع) باشد، محکومیت موضوع این تبصره‌ها اعمال نمی‌شود. آیین‌نامه اجرائی این تبصره شامل مواردی از قبیل مهلت رفع تعهد که بیش از یک سال نیست و شرایط تمدید آن تا حداکثر سه ماه، موارد مشمول معافیت تا سقف سی هزار (۳۰,۰۰۰) یورو یا معادل آن به سایر ارزها در سال و معافیت کالای موضوع ماده (۶۵) قانون امور گمرکی، میزان تعهد که کمتر از شصت درصد (۶۰٪) ارزش ارزی صادرات نیست، اولویت‌بندی و نحوه انتخاب یک یا ترکیبی از روش‌های رفع تعهد و تعیین سامانه‌های اجرائی این تبصره، توسط بانک مرکزی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت تهیه و ظرف یک ماه از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد. در هر صورت، برخورداری از کلیه معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات و هرگونه جایزه و مشوق‌های صادراتی به تناسب میزان ایفای تعهد موضوع این تبصره است. اعمال محدودیت‌های موضوع این تبصره تا ابتدای سال بعد از زمانی که ارزش سالانه صادرات غیرنفتی طبق اعلام وزارت صنعت، معدن و تجارت، به بیش از یک میز هشت‌دهم (۱/۸) برابر ارزش سالانه واردات کشور برسد، قابل اجراء است.

<p>فرحناز رافع، رییس مرکز ملی فرش: فرش از طرف سه رییس جمهور آمریکا تحریم شد و اولین کالای صادراتی غیرنفتی است که تحریم شده است. از این طرف در کشور به جای اینکه تسهیل‌گری صورت گیرد و بستر مهیا شود تا صادرات بیشتر صورت گیرد ولی این اتفاق رقم نخورده است و مشاهده می‌شود که هر وقت تحریم تکان می‌خورد صادرات فرش نیز تحت تاثیر قرار می‌گیرد. آمار صادرات فرش از قبل از انقلاب تا به امروز بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیون دلار ارز آوری به صورت مستقیم بوده است و ایجاد اشتغال و کارآفرینی در مناطق دورافتاده ایجاد شده است. اقدام سه رییس جمهور آمریکا به دلیل دامنه شمول این حوزه در سراسر ایران مخصوصاً در روستاها و افراد ضعیف می‌باشد. لازم به ذکر است که فرش نام و نشان ایران و سفیر فرهنگ ایران می‌باشد. در جلسات وزارت صنعت بحث شد و مهلت ۳ ساله پیشنهاد شد هر چند که این مهلت نیز رافع مشکلات نمی‌باشد.</p>	
<p>• سطح اول: با اصلاح ماده ۱۵ آیین نامه رفع تعهدات ارزی موضوع تبصره ۶ بند (ح) ماده ۲ مکرر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز در تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۱۵ صادرات فرش دستباف نیز به موارد مشمول معافیت از ایفای تعهدات صادراتی اضافه گردد.</p> <p>• سطح دوم: مهلت ایفای رفع تعهدات ارزی صادرکنندگان فرش دستباف به ۳۶ ماه از زمان صدور افزایش یابد.</p>	<p>پیشنهاد دبیرخانه</p>
<p>- نامه شماره ۱۱۰/۰۱/۹۱۹۰ مورخ ۱۴۰۱/۰۹/۱۶ اتاق تعاون ایران</p>	<p>فهرست مستندات</p>